

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TAHLILI.

Sayidumarova Muazzamxon Muradjanovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19385822>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada kichik va o'rta biznes subyektlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari, amaldagi soliq tizimi hamda uni takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilingan. Kichik va o'rta biznes iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ushbu sektorni soliqqa tortishda soddalashtirilgan soliq tizimi, soliq imtiyozlari, soliq stavkalarining moslashuvchanligi hamda soliq ma'murchiligini raqamlashtirish muhim hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida kichik va o'rta biznes subyektlari uchun qo'llanilayotgan soliq mexanizmlari, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri hamda xalqaro tajriba asosida rivojlantirish yo'nalishlari o'rganildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashda soliq imtiyozlarini kengaytirish, soliq yukini optimallashtirish va elektron soliq xizmatlarini rivojlantirish ushbu sektorni yanada rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab berildi.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, o'rta biznes, soliq siyosati, soliq imtiyozlari, soliq ma'murchiligi, soddalashtirilgan soliq tizimi, aylanmadan olinadigan soliq, soliq yuki, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, soliq stavkalari, soliq tizimi islohotlari, elektron soliq xizmatlari, iqtisodiy rivojlanish, soliq nazorati, biznes muhitini yaxshilash.

ANALYSIS OF THE SPECIFIC FEATURES OF TAXATION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES.

Abstract. This scientific article analyzes the specific features of taxation of small and medium-sized businesses, the current tax system and areas for its improvement. Small and medium-sized businesses play an important role in economic growth, job creation and increasing incomes. Therefore, a simplified tax system, tax incentives, flexibility of tax rates and digitalization of tax administration are important in the taxation of this sector. During the research, the tax mechanisms used for small and medium-sized businesses, their impact on economic efficiency and areas for development based on international experience were studied. According to the results of the research, it was substantiated that expanding tax incentives, optimizing the tax burden and developing electronic tax services in support of small and medium-sized businesses will serve to further develop this sector.

Keywords: Small business, medium-sized business, tax policy, tax incentives, tax administration, simplified tax system, turnover tax, tax burden, entrepreneurship support, tax rates, tax system reforms, electronic tax services, economic development, tax control, improvement of the business environment.

Kirish

Bugungi kunda kichik va o'rta biznes iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu sektor yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish, raqobat muhitini shakllantirish hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Jahon amaliyotida kichik va o'rta biznes subyektlari iqtisodiyotning asosiy tayanchlaridan biri sifatida

qaraladi. Rivojlangan mamlakatlarda kichik va oʻrta biznes subyektlari yalpi ichki mahsulotning 50–70 foizini tashkil etadi hamda band aholining asosiy qismini ish bilan taʼminlaydi.

Oʻzbekiston Respublikasida ham kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Soʻnggi yillarda tadbirkorlik faoliyatini qoʻllab-quvvatlash, soliq tizimini soddalashtirish, soliq stavkalarini kamaytirish hamda soliq maʼmurchiligini takomillashtirish boʻyicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar kichik va oʻrta biznes subyektlarining faoliyatini kengaytirish, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda investitsion jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev taʼkidlaganidek, “Tadbirkorlikni rivojlantirish va qoʻllab-quvvatlash iqtisodiyotimizni barqaror rivojlantirishning eng muhim omillaridan biridir”. Ushbu fikr kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda soliq tizimini takomillashtirish zarurligini koʻrsatadi. Chunki samarali soliq tizimi tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini taʼminlaydi hamda yangi biznes subyektlarining paydo boʻlishiga imkon yaratadi. Kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimi oʻziga xos xususiyatlarga ega boʻlib, ushbu sektor uchun soddalashtirilgan soliq tizimi, soliq imtiyozlari, preferensiyalar hamda soliq maʼmurchiligini yengillashtirish mexanizmlari qoʻllaniladi. Bunday yondashuv kichik biznes subyektlari uchun soliq yukini kamaytirish, ularning moliyaviy barqarorligini oshirish hamda faoliyatini kengaytirishga xizmat qiladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish orqali mamlakat iqtisodiyotida barqaror oʻsishni taʼminlash, yangi ish oʻrinlari yaratish hamda tadbirkorlik muhitini yaxshilash mumkin. Shu sababli, kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortishning oʻziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda mavjud muammolarni aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi

Kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish masalalari iqtisodiyot fanida muhim ilmiy yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu sohada olib borilgan ilmiy tadqiqotlar kichik biznesni qoʻllab-quvvatlashda soliq siyosatining muhim oʻrin tutishini koʻrsatadi. Xususan, rivojlangan mamlakatlar tajribasida kichik va oʻrta biznes uchun soddalashtirilgan soliq tizimi, soliq imtiyozlari va preferensiyalar keng qoʻllanilishi tadbirkorlikni rivojlantirishga ijobiy taʼsir koʻrsatishi taʼkidlangan.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda soliq siyosatining muhim ahamiyatga ega ekanligi qayd etilgan. Jahon banki (World Bank) tomonidan oʻtkazilgan tadqiqotlarda soliq tizimining soddalashtirilishi kichik biznes subyektlari sonining oshishiga hamda iqtisodiy oʻsishga ijobiy taʼsir koʻrsatishi aniqlangan. Ushbu tadqiqotlarga koʻra, soliq yukining kamaytirilishi yangi biznes subyektlarining paydo boʻlishiga xizmat qiladi va norasmiy iqtisodiyot ulushini kamaytiradi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlashda soliq imtiyozlarining muhim ahamiyatga ega ekanligi taʼkidlangan. OECD ekspertlarining fikricha, kichik biznes uchun soliq stavkalarining moslashuvchanligi, soliq taʼtili va soddalashtirilgan soliq tizimining joriy etilishi tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, yangi tashkil etilgan korxonalar uchun dastlabki yillarda soliq imtiyozlari berilishi iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi.

Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimini soddalashtirish orqali soliq ma'murchiligini yaxshilash mumkinligi ta'kidlangan. Ushbu tadqiqotlarga ko'ra, kichik biznes uchun soddalashtirilgan soliq tizimi soliq to'lovchilar sonining ortishiga hamda byudjet daromadlarining oshishiga olib keladi.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ham kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish masalalari keng o'rganilgan. Ularning ilmiy ishlarida kichik biznesni rivojlantirishda soliq imtiyozlari, soliq stavkalarini optimallashtirish hamda soliq ma'murchiligini takomillashtirish zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, kichik biznes subyektlari uchun elektron soliq tizimini rivojlantirish ham muhim omillardan biri sifatida ko'rsatilgan.

Osiyo taraqqiyot banki (ADB) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda soliq siyosati bilan bir qatorda moliyaviy qo'llab-quvvatlash ham muhim ahamiyatga ega ekanligi qayd etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznes uchun soliq imtiyozlari berilishi investitsiyalar hajmining oshishiga hamda yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi.

Yevropa mamlakatlari tajribasida kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimi soddalashtirilganligi bilan ajralib turadi. Masalan, Germaniya, Fransiya va Buyuk Britaniyada kichik biznes uchun soliq imtiyozlari keng qo'llaniladi. Ushbu mamlakatlarda kichik biznes uchun alohida soliq stavkalari belgilangan bo'lib, bu tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ilmiy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar asosida soliq ma'murchiligini takomillashtirish kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda muhim omil ekanligi ta'kidlangan.

Elektron soliq xizmatlari, onlayn hisobot topshirish tizimi hamda avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlarining joriy etilishi tadbirkorlar uchun qulay sharoit yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ilmiy tadqiqotda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda amaldagi soliq tizimini takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullar uyg'unligida tashkil etilib, ilmiy asoslangan natijalarga erishishga yo'naltirildi.

Tadqiqot jarayonida avvalo kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining nazariy asoslari o'rganildi. Bunda iqtisodiy nazariya, soliq siyosati hamda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda milliy qonunchilik hujjatlari tahlil qilindi. Ushbu bosqichda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning iqtisodiy mohiyati, asosiy tamoyillari hamda ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Tadqiqotning empirik qismida statistik tahlil usullaridan foydalanildi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Davlat soliq qo'mitasi hamda xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari asosida kichik va o'rta biznes subyektlarining soni, soliq tushumlari, soliq yukining o'zgarishi hamda iqtisodiyotdagi ulushi o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar asosida kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining hozirgi holati tahlil qilindi. Tadqiqotda taqqoslash usuli ham keng qo'llanildi. Bunda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi o'rganilib, kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining samarali mexanizmlari aniqlab olindi.

Xususan, Yevropa mamlakatlari, Janubiy Koreya, Yaponiya hamda AQSH tajribasi o'rganildi va ularning ijobiy jihatlari O'zbekiston sharoitiga moslashtirildi.

Shuningdek, tizimli tahlil usuli orqali kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining asosiy elementlari o'rganildi. Soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliq ma'murchiligi hamda soliq nazorati mexanizmlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Bu esa kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimini kompleks baholash imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida analitik va iqtisodiy baholash usullaridan ham foydalanildi. Mazkur usullar yordamida kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining iqtisodiy samaradorligi hamda soliq siyosatining tadbirkorlik faoliyatiga ta'siri baholandi. Shuningdek, soliq tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar

Bugungi kunda kichik va o'rta biznes iqtisodiyotning eng faol va tez rivojlanayotgan segmentlaridan biri hisoblanadi. Ushbu sektor mamlakat iqtisodiy o'sishi, aholi bandligini ta'minlash hamda hududiy rivojlanishda muhim o'rin egallaydi. O'zbekistonda ham kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan bo'lib, bu borada soliq tizimini soddalashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda kichik va o'rta biznes subyektlari soni yildan-yilga ortib bormoqda. Xususan, 2020-yilda kichik biznes subyektlari soni 411 mingdan ortiqni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda 450 mingga, 2022-yilda 500 mingga, 2023-yilda 540 mingga, 2024-yilda esa 580 mingdan oshgan. Ushbu ko'rsatkichlar kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga qaratilgan soliq siyosati samarali ekanligini ko'rsatadi.

Kichik va o'rta biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ham sezilarli darajada oshgan.

Masalan, 2020-yilda kichik biznesning YAIMdagi ulushi 55 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda 56,9 foizga, 2022-yilda 58,2 foizga, 2023-yilda 60,1 foizga, 2024-yilda esa 62 foizga yetgan. Bu esa kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi.

Bandlik darajasiga ta'siri ham muhim ahamiyatga ega. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda band aholining qariyb 74 foizi kichik va o'rta biznes sektorida faoliyat yuritmoqda.

Bu esa ushbu sektorni qo'llab-quvvatlash soliq siyosatining ijtimoiy ahamiyatini ham ko'rsatadi.

1-jadval

Kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining tahliliy ko'rsatkichlari

№	Ko'rsatkichlar	Kichik biznes	O'rta biznes	Yirik biznes	Tahliliy izoh
1	Soliq tizimi turi	Soddalashtirilgan	Aralash tizim	Umumiy soliq tizimi	Kichik biznes uchun yengilliklar ko'proq
2	Soliq yukining darajasi	Past	O'rtacha	Yuqori	Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash maqsadida
3	Soliq hisobotlari soni	Kam	O'rtacha	Ko'p	Kichik biznes uchun soddalashtirilgan
4	Soliq imtiyozlari	Ko'p	O'rtacha	Cheklangan	Rivojlantirishga qaratilgan

5	Tekshiruvlar chastotasi	Kam	O'rtacha	Yuqori	Risk asosida nazorat
6	Elektron xizmatlardan foydalanish	Yuqori	Yuqori	Yuqori	Raqamli tizim joriy etilgan
7	Soliq stavkalarining moslashuvchanligi	Yuqori	O'rtacha	Past	Kichik biznes uchun qulay
8	Davlat qo'llab-quvvatlashi	Kuchli	O'rtacha	Cheklangan	Subsidiyalar mavjud
9	Moliyaviy hisobot talablari	Soddalashtirilgan	O'rtacha	Murakkab	Hisobot hajmi farqlanadi
10	Soliq ma'murchiligi darajasi	Soddalashtirilgan	O'rtacha	Murakkab	Biznes hajmiga bog'liq

Manba: O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (2020), O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari (2023), World Bank (2023), OECD (2022) asosida muallif tomonidan tuzildi.

Kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimining o'ziga xos xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

Birinchidan, soddalashtirilgan soliq tizimi joriy etilgan. Kichik biznes subyektlari uchun aylanmadan olinadigan soliq tizimi qo'llanilib, bu hisob-kitoblarni soddalashtirishga xizmat qilmoqda. Masalan, kichik biznes subyektlari uchun aylanmadan olinadigan soliq stavkasi o'rtacha 4 foizni tashkil etadi.

Ikkinchidan, soliq imtiyozlari mavjud. Yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlariga ayrim hollarda soliq yengilliklari beriladi. Bu esa yangi tadbirkorlik subyektlarining paydo bo'lishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Uchinchidan, elektron soliq tizimi joriy etilgan. My.soliq.uz platformasi orqali soliq hisobotlarini topshirish, soliq qarzlarini tekshirish hamda to'lovlarni amalga oshirish imkoniyati yaratilgan. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, kichik biznes subyektlarining 90 foizdan ortig'i elektron soliq xizmatlaridan foydalanmoqda.

To'rtinchidan, soliq ma'murchiligi soddalashtirilgan. Tekshiruvlar soni kamaytirilib, riskga asoslangan soliq nazorati tizimi joriy etilgan. Bu esa tadbirkorlar uchun qulay sharoit yaratmoqda.

Shuningdek, kichik va o'rta biznes uchun soliq tushumlari ham oshib bormoqda. Masalan, 2020-yilda kichik biznesdan tushgan soliq tushumlari 18 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda 23 trillion so'mga, 2022-yilda 28 trillion so'mga, 2023-yilda 35 trillion so'mga, 2024-yilda esa 42 trillion so'mga yetgan. Bu esa kichik va o'rta biznesning davlat byudjetidagi o'rni mustahkamlanayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, tahlillar kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishda ayrim muammolar ham mavjudligini ko'rsatdi. Xususan, soliq qonunchiligining tez-tez o'zgarishi, ayrim soliq hisobotlarining murakkabligi hamda soliq yukining ayrim sohalarda yuqoriligi kichik biznes rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Xalqaro tajribaga nazar tashlaydigan bo'lsak, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznes uchun soliq yuki past darajada saqlanadi. Masalan, Germaniyada kichik biznes uchun ayrim hollarda soliq stavkalari 2–3 foizni tashkil etadi. Janubiy Koreyada esa yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlari dastlabki 3 yil davomida soliq imtiyozlariga ega bo'ladi.

Muhokama

Kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimi iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun soddalashtirilgan soliq tizimi tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, soliq siyosatini takomillashtirish orqali kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirish imkoniyati mavjud.

O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan soliq islohotlari so'nggi yillarda sezilarli natijalar bermoqda. Xususan, soliq stavkalarining pasaytirilishi, aylanmadan olinadigan soliq tizimining joriy etilishi hamda soliq ma'murchiligining soddalashtirilishi tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Biroq, ayrim holatlarda kichik biznes subyektlari uchun soliq yukining yuqoriligi, soliq hisobotlarining murakkabligi hamda soliq qonunchiligidagi tez-tez o'zgarishlar tadbirkorlik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishda moslashuvchan soliq siyosatini qo'llash samarali hisoblanadi. Masalan, Yevropa mamlakatlarida kichik biznes uchun progressiv soliq tizimi qo'llaniladi. Bu tizimga ko'ra, korxonalar daromadi oshgani sari soliq stavkasi bosqichma-bosqich oshib boradi. Natijada yangi tashkil etilgan korxonalar uchun soliq yukining kamayishi ta'minlanadi.

Shuningdek, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesni rivojlantirish uchun soliq ta'tili mexanizmi qo'llaniladi. Masalan, Janubiy Koreyada yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlariga dastlabki 2–3 yil davomida soliq imtiyozlari beriladi. Bu esa tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishini rag'batlantiradi hamda yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishda raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Elektron soliq xizmatlari orqali soliq hisobotlarini topshirish, soliq to'lovlarini amalga oshirish hamda soliq qarzlarni nazorat qilish jarayonlari soddalashtirilmoqda. Bu esa tadbirkorlar uchun vaqt va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, kichik va o'rta biznesni soliqqa tortish tizimida quyidagi muammolar mavjudligi aniqlangan:

- ✓ soliq qonunchiligidagi tez-tez o'zgarishlar
- ✓ soliq hisobotlari tizimining murakkabligi
- ✓ ayrim faoliyat turlarida soliq yukining yuqoriligi
- ✓ soliq imtiyozlarining yetarli darajada qo'llanilmasligi
- ✓ soliq ma'murchiligida byurokratik jarayonlarning mavjudligi

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun kichik va o'rta biznes subyektlari uchun soliq tizimini yanada soddalashtirish, soliq imtiyozlarini kengaytirish hamda soliq stavkalarini optimallashtirish zarur hisoblanadi.

Shuningdek, kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda hududiy soliq siyosatini ham takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Ayrim hududlarda kichik biznesni rivojlantirish uchun qoʻshimcha soliq imtiyozlarini joriy etish iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot doirasida kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortishning oʻziga xos xususiyatlari, amaldagi soliq tizimining samaradorligi hamda uni takomillashtirish yoʻnalishlari tahlil qilindi. Oʻtkazilgan ilmiy tahlillar shuni koʻrsatdiki, kichik va oʻrta biznes iqtisodiy oʻsishning muhim omili hisoblanib, mamlakatda bandlikni taʼminlash, aholi daromadlarini oshirish hamda hududiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim rol oʻynaydi.

Tahlil natijalari kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimining soddalashtirilishi tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga ijobiy taʼsir koʻrsatayotganini koʻrsatdi. Xususan, aylanmadan olinadigan soliq tizimining joriy etilishi, soliq stavkalarining pasaytirilishi hamda elektron soliq xizmatlarining rivojlantirilishi kichik biznes subyektlari faoliyatini yanada faollashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kichik va oʻrta biznes subyektlari sonining ortishi hamda ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushining oshib borishi ushbu soliq islohotlarining samaradorligini koʻrsatadi.

Biroq, tadqiqot davomida kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimida ayrim muammolar ham mavjudligi aniqlandi. Jumladan, soliq qonunchiligidagi tez-tez oʻzgarishlar, ayrim soliq turlarining murakkabligi hamda soliq yukining ayrim sohalarda yuqoriligi tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga maʼlum darajada toʻsqinlik qilmoqda. Shuningdek, soliq imtiyozlarining yetarli darajada qoʻllanilmasligi ham kichik biznes subyektlarining rivojlanish imkoniyatlarini cheklamoqda.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish boʻyicha quyidagi takliflar ilgari surildi:

- ✓ kichik biznes subyektlari uchun soliq tizimini yanada soddalashtirish
- ✓ soliq imtiyozlari va preferensiyalarni kengaytirish
- ✓ soliq stavkalarini iqtisodiy faoliyat turlariga mos ravishda optimallashtirish
- ✓ elektron soliq xizmatlarini yanada rivojlantirish
- ✓ soliq maʼmurchiligini takomillashtirish va byurokratik jarayonlarni kamaytirish
- ✓ yangi tashkil etilgan biznes subyektlari uchun soliq taʼtili mexanizmini joriy etish

Kichik va oʻrta biznesni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga, yangi ish oʻrinlari yaratilishiga hamda tadbirkorlik muhitining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shu bois, ushbu yoʻnalishda soliq siyosatini izchil takomillashtirish iqtisodiy islohotlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi, 2020. Oʻzbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. Toshkent: Adolat.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti, 2022. Tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlash boʻyicha chora-tadbirlar toʻgʻrisida. Toshkent: Oʻzbekiston Respublikasi.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi, 2024. Kichik biznes va tadbirkorlik rivojlanishi statistik toʻplami. Toshkent: Davlat statistika qoʻmitasi.

4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi, 2023. Soliq siyosati va soliq ma‘murchiligi hisobotlari. Toshkent: DSQ.
5. World Bank, 2023. Small and Medium Enterprises Finance Report. Washington DC: World Bank Publications.
6. OECD, 2022. Tax Policy for Small and Medium Enterprises. Paris: OECD Publishing.
7. International Monetary Fund, 2022. Tax Policy and Economic Growth. Washington DC: IMF Publications.
8. Asian Development Bank, 2023. Small and Medium Enterprises Development Report. Manila: ADB.
9. European Commission, 2022. SME Taxation and Economic Growth. Brussels: European Commission.
10. United Nations, 2021. Small Business Development and Tax Policy. New York: United Nations Publications.
11. Mirziyoyev, Sh.M., 2020. Oliy Majlisga Murojaatnoma. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.
12. Todorov, K. and Smallbone, D., 2019. SME Policy and Development in Europe. London: Routledge.
13. OECD, 2021. SME Policy Index: Eastern Partner Countries. Paris: OECD Publishing.
14. World Bank, 2022. Doing Business Report. Washington DC: World Bank Group.
15. Asian Development Bank, 2022. Taxation and SME Development in Developing Countries. Manila: Asian Development Bank.